

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 1024/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen turvapaikanhakuprosesseihin liittyvistä huijauksista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Olli Immosen /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 1024/2020 vp:

Miten hallitus aikoo varmistaa sen, etteivät turvapaikanhakuprosessiin liittyvät huijaukset jatkossa vaikuta Suomen harjoittamaan maahanmuuttopolitiikkaan, kuten turvapaikanhakijoiden palautuksiin,

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että turvapaikanhakuhuijaukset tunnistetaan jatkossa paremmin ja

kuinka yleisiä erilaiset huijaukset ovat turvapaikanhakuprosesseissa, ja onko kyse laajasta ilmiöstä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kansallinen turvapaikkamenettely on osa yhteistä eurooppalaista turvapaikkajärjestelmää ja sen tulee täyttää tietyt perusvaatimukset. Niin Maahanmuuttoviraston turvapaikkapäätökset kuin tuomioistuinten ratkaisutkin perustuvat puolueettomaan harkintaan, jossa otetaan huomioon jokaisen henkilön yksilöllinen tilanne, pakolaisoikeuden periaatteet ja ajantasainen maatieto.

Turvapaikkamenettelyn tarkoituksena on selvittää kaiken käytettävissä olevan tiedon pohjalta, uhkaako hakijaa kotimaassaan kuolema, kidutus, vaino tai muu epäinhimillinen kohtelu ja onko hänellä tästä syystä oikeus kansainväliseen suojeluun. Maahanmuuttovirasto tutkii jokaisen hakemuksen yksilöllisesti ja arvioi hakijan kertomuksen uskottavuutta ja kertomuksen tueksi esitettyä näyttöä. Kaikki hakemukseen liittyvät olennaiset seikat arvioidaan yhdessä hakijan kanssa, joten myös hakijalla on selvittämisvelvollisuus henkilökohtaisten olosuhteidensa ja kokemustensa osalta. Todistustaakka on näin ollen jakautunut turvapaikanhakijan ja viranomaisen välillä.

Turvapaikkahakemuksen arviointi perustuu suurimmaksi osaksi suulliseen todisteluun ja saatavilla olevaan maatietoon eikä turvapaikanhakijalta voida edellyttää kirjallisten todisteiden esittämistä suojelua saadakseen. Kertomuksen uskottavuutta selvitetään pääosin hakijaa kuulemalla ja maatietao tutkimalla. Uskottavuutta arvioidaessa on huomioitava lisäksi, että viranomaiset eivät saa hankkia mitään tietoa tavalla, jonka seurauksena vainoa harjoittavat tai vakavaa haittaa aiheuttavat toimijat saavat tietää kansainvälistä suojelua koskevasta asiasta ja joka vaarantaa asianomaisen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Tämä koskee esimerkiksi saatujen tietojen varmistamista hakijan kotivaltion viranomaisilta. Turvapaikkaviranomaisten ammattitaito onkin koros-

tuneessa asemassa hakijan kertomuksen uskottavuutta arvioitaessa ja sitä pidetään yllä säännöllisillä koulutuksilla mm. turvapaikkapuhuttelun pitämisestä sekä näytön arvioinnista. Turvapaikkajärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluvan ns. benefit of the doubt -periaatteen mukaan epäselvissä tapauksissa asia ratkaistaan aina hakijan eduksi, jos yksittäisen väitteen todenperäisyydestä ei voida tehdä ratkaisevia johtopäätöksiä eikä mitään konkreettista syytä epäillä hakijan yleistä uskottavuutta ole olemassa. Periaate on otettu myös osaksi ulkomaalaislakia sen 98 §:n 3 momenttiin. Periaatteen tarkoituksena on poistaa riski sille, että epäselvässä tapauksessa palautettaisiin turvapaikan tarpeessa oleva henkilö kotimaahansa, jossa hän on vainon vaarassa.

Jos hakija on pystynyt toimittamaan asiakirjanäyttöä kertomuksensa tueksi, joidenkin asiakirjojen teknisen luotettavuuden arvioinnissa Maahanmuuttovirasto voi pyytää KRP:n rikosteknisen laboratorion lausuntoa. Turvapaikka-asian yhteydessä Maahanmuuttovirastolle voidaan myös esittää kopioita tai valokuvia asiakirjoista, mutta näiden perusteella ei alkuperäisen asiakirjan aitoutta voida tutkia. Teknisen aitoustutkimuksen lisäksi mm. asiakirjan myöntämisprosessin luotettavuutta ja sitä, onko asiakirja voitu saada kerrotulla tavalla, voidaan arvioida esimerkiksi maatiedon perusteella. Asiakirjan luotettavuudesta voidaan hankkia tietoa myös Rajavartiolaitokselta tai ulkoministeriöltä. Maahanmuuttovirasto tekee kaikista havaituista väärennyksistä tutkintapyynnön poliisille.

Turvapaikkajärjestelmän tehtävänä on tarjota suojelua vainon tai vakavan haitan vaarassa oleville. Kuten kaikissa muissakin järjestelmissä, myös tässä on hakijoita, jotka pyrkivät väärinkäyttämään järjestelmää. Väärinkäytöksiä ei kuitenkaan järjestelmällisesti tilastoida, joten tarkkaa arviota niiden määrästä ei ole mahdollista antaa. Väärinkäytöksiä tulee ajoittain vastaan turvapaikka-asioiden käsittelyssä, ja niitä pyritään tunnistamaan eri keinoin. Osassa tapauksia väärinkäytös tulee ilmi hakemuksen tutkinnassa ja tällöin se usein vaikuttaa epäedullisesti hakijalle, johtuen mahdollisesti turvapaikkahakemukseen tehtävään kielteiseen päätökseen sekä joissain tapauksissa myös rikosta koskevaan tutkintapyyntöön poliisille.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) 14. marraskuuta 2019 antama Suomea koskeva ratkaisu (nro 25244/18) oli Suomelle ensimmäinen ja ainoa laatuaan. Heti tuomion saamisen jälkeen viranomaiset halusivat varmistaa, että mahdolliset vastaavat tapaukset on tunnistettu, eikä maasta poistamista odottavien joukossa ole hakijoita, joiden osalta on syytä epäillä riskiä palautuskiellon loukkaamisesta. Näin ollen Maahanmuuttovirasto päätti tarkastaa tekemiään lainvoimaisia turvapaikkapäätöksiä, joissa hakija odotti maasta poistamista ja poliisi päätti keskeyttää palautuksia Irakiin tilanteen selvittämisen ajaksi. Toimenpiteet olivat perusteltuja, jotta tilanteen selvittämiseksi saatiin sen vaatima työrauha. Maahanmuuttoviraston tarkastamista päätöksistä 309 (97 %) oli käsitelty EIT:n päätöksen edellyttämällä tavalla. Kymmenessä (3 %) viraston turvapaikkapäätöksessä ilmeni merkityksellisiä puutteita. Maahanmuuttovirasto kehotti näitä kymmentä turvapaikanhakijaa tekemään uusintahakemuksen ja tutki hakemukset uudelleen.

Asiassa saatujen uusien tietojen jälkeen Suomi on 6.9.2020 toimittanut EIT:lle sen työjärjestyksen säännön 80 mukaisen pyynnön tarkistaa antamansa tuomio. Suomen hallitus totesi jo aikanaan EIT:lle antamassaan vastineessa, että Suomen viranomaisilla ei ollut valittajan EIT:lle toimittamia alkuperäisiä asiakirjoja käytössään, eikä alkuperäistä kuolintodistusta toimitettu myöskään EIT:lle. Suomen viranomaiset eivät siten pystyneet varmistamaan asiakirjojen oikeellisuutta ja

valittajan väitettä isänsä kuolemasta. EIT katsoi sille toimitetut kuolintodistuksen kopiot ja käännökset yhdessä poliisiraportin kopioiden ja käännösten kanssa kuitenkin riittäväksi näytöksi asiasta. Suomen tekemä pyyntö tarkistaa tuomio on parhaillaan EIT:n käsiteltävänä. Alkuperäisessä tuomiossa määrättyä hyvitystä ei ole maksettu.

Helsingissä 11.2.2021

Sisäministeri Maria Ohisalo